

**Briuselis, 2025 m. spalio 3 d.
(OR. en)**

13521/25

**CULT 102
CODEC 1432
EEE 26
SOC 645**

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. spalio 2 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2025) 587 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI dėl pirmojo tarpinio 2020–2033 m. Europos kultūros sostinės veiksmų vertinimo

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2025) 587 final.

Pridedama: COM(2025) 587 final

Briuselis, 2025 10 02
COM(2025) 587 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

dėl pirmojo tarpinio 2020–2033 m. Europos kultūros sostinės veiksmų vertinimo

{SWD(2025) 284 final}

1. Įvadas

Europos kultūros sostinė (toliau – EKS) – tai 1985 m. buvusios Graikijos kultūros ministrės Melinos Mercouri sumanyta ir įgyvendinta Europos Sąjungos pavyzdinė iniciatyva. Šios iniciatyvos tikslas – skatinti ir puoselėti turtingą Europos kultūros įvairovę ir bendrą paveldą, taip stiprinant piliečių suvokimą, kad jie priklauso bendrai kultūrinei erdvei, ir didinti kultūros indėlį į ilgalaikį miestų vystymąsi. Iš pradžių miestus Europos kultūros miestais paskirdavo valstybės narės, remdamosi Europos kultūros ministrų rezoliucija, kurioje pripažįstamas esminis miestų vaidmuo formuojant ir skleidžiant kultūrą Europoje. Priėmus Sprendimą 1419/1999/EB (iš dalies pakeistą 2005 m. Sprendimu Nr. 649/2005/EB), Europos kultūros miestai tapo Europos kultūros sostinėmis, o ši iniciatyva tapo Bendrijos veiksmu. 2006 m. priimtas dar vienas sprendimas (1622/2006/EB), kuriuo buvo galutinai nustatytos įvairių Europos kultūros sostinių atrankos ir stebėsenos taisyklės. Dabartinis teisinis pagrindas – Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 445/2014/ES – buvo priimtas 2014 m. ir apima 2020–2033 m. laikotarpį.

Tai pirmasis tarpinis 2020–2033 m. EKS iniciatyvos vertinimas, kaip reikalaujama sprendimo 16 straipsnio 2 dalyje. Jame vertinamas iniciatyvos veiksmingumas pagal penkis vertinimo kriterijus, nustatytus Geresnio reglamentavimo gairėse ir priemonių rinkinyje – veiksmingumą, efektyvumą, aktualumą, suderinamumą ir ES pridėtinę vertę, taip pat ilgalaikis intervencinės priemonės poveikis siekiant geriau suprasti galimą tęstinumą, susijusį su Europos kultūros sostinės renginių organizavimu. Juo taip pat siekiama nustatyti gerąją praktiką ir pamokas būsimiems EKS ir Europos miestams, kurie pageidauja toliau plėtoti savo kultūros strategijas ir kultūros pasiūlą. Galiausiai vertinime nustatyti galimi iniciatyvos tobulinimo būdai, kuriuos reikėtų apsvarstyti rengiant naują iniciatyvą po 2033 m.

Dėl COVID-19 poveikio iniciatyvos įgyvendinimui 2020–2033 m. laikotarpio pradžioje buvo nuspręsta įtraukti platesnį įvairių EKS ir vardą gavusių miestų, atrinktų ir stebimų pagal ankstesnės teisinės priemonės nuostatas, spektrą. Manoma, kad tai būtina siekiant geriau įvertinti ilgalaikį veiksmų poveikį.

Iniciatyvos struktūra

Remiantis dabartiniu teisiniu pagrindu, apimančiu 2020–2033 m. laikotarpį, kasmet dvi valstybės narės turi teisę rengti Europos kultūros sostinės renginius sprendime nustatyta chronologine tvarka. Be to, 2022, 2024, 2028, 2030 ir 2033 m. EKS vardas taip pat gali būti suteiktas ELPA / EEE šalies, šalies kandidatės arba potencialios šalies kandidatės (nepriklausančios ES) miestui. Valstybės narės savo atrankos procedūrą vykdo nacionaliniu lygmeniu ir už tai yra atsakingos atitinkamos institucijos, kurioms padeda Europos Komisija. Komisija yra tiesiogiai atsakinga už ES nepriklausančių šalių miestų atvirų konkursų organizavimą.

Konkursai pradedami rengti likus ne mažiau kaip šešeriems metams iki EKS vardo suteikimo, kai atitinkama valstybė narė (ne ES valstybių narių miestų konkurso komisija) paskelbia kvietimą teikti paraiškas. Kvietime nurodyti šeši kriterijai, nustatyti teisiniame pagrinde: „indėlis į ilgalaikę strategiją“, „europinis aspektas“, „kultūrinis ir meninis turinys“, „įgyvendinimo pajėgumai“, „informavimo veikla“ ir „valdymas“.

Atranka vykdoma dviem etapais: išankstinis atrankos etapas vykdomas ne vėliau kaip likus penkeriems metams iki EKS vardo suteikimo (sudaromas miestų kandidatų trumpasis sąrašas), o po jo devynis mėnesius vykdoma atranka (rekomenduojama vardą suteikti vienam miestui).

Ekspertų grupė vertina pasiūlymus, atsižvelgdama į iniciatyvos tikslus ir kriterijus. Remdamasi ekspertų grupės rekomendacija, atitinkama valstybė narė (arba Komisija ES nepriklausančių šalių atveju) oficialiai paskiria konkursą laimėjusį miestą.

Kai miestas yra paskiriamas, iki Europos kultūros sostinės metų vykdoma jo stebėseną. Vykstant šiam procesui, Komisija sušaukia tris miesto ir ekspertų grupės susitikimus pažangai apžvelgti ir gairėms pateikti. Remdamasi stebėsenos proceso pabaigoje pateikta ekspertų grupės rekomendacija, Komisija nusprendžia, ar prasidedant Europos kultūros sostinės metams miestui skirti Melinos Mercouri apdovanojimą. Apdovanojimas finansuojamas pagal programą „Kūrybiška Europa“.

Už atrankos ir stebėsenos procedūras atsakingą ekspertų grupę sudaro ne daugiau kaip 12 narių: dešimt narių skiria ES institucijos ir įstaigos trejų metų kadencijai (tris skiria Europos Parlamentas, tris – ES Taryba, tris – Komisija ir vieną skiria Europos regionų komitetas) ir ne daugiau kaip du narius skiria atitinkama valstybė narė.

Pirminę Europos ekspertų atranką vykdo Komisija, paskelbdama atvirą kvietimą pareikšti susidomėjimą. Ekspertų atrankos kriterijai išvardyti teisinio pagrindo 6 straipsnyje.

Šią veiklą Komisijoje vykdo Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinio direktorato (Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros GD) padalinys „Kūrybiška Europa“.

Palyginti su pirmtake, Sprendimu Nr. 445/2014/ES reglamentuojama Europos kultūros sostinės iniciatyva atnešė šiuos pokyčius:

- panaikintas reikalavimas patvirtinti pasirinktus miestus ES lygmeniu ir Europos kultūros sostinės tiesiogiai skiria atitinkamos valstybės narės;
- užtikrinamas atvirumas šalims kandidatėms, potencialioms šalims kandidatėms ir ELPA / EEE šalims;
- taikomi konkretesni ir griežtesni atrankos kriterijai, kuriais didesnis dėmesys skiriamas ilgalaikiam iniciatyvos poveikiui ir europiniam aspektui;
- į teisinį pagrindą įtraukti svarstymai dėl grupės narių profilių;
- organizuojami trys stebėsenos susitikimai vietoj dviejų, pirmasis – likus trejiems metams, o paskutinis – likus keliems mėnesiams iki Europos kultūros sostinės metų pradžios;
- už *ex post* vertinimą atsakinga nebe Komisija, o miestas, kuriam suteiktas EKS vardas;
- Melinos Mercouri apdovanojimas skiriamas nebe likus dviem mėnesiams iki Europos kultūros sostinės metų pradžios, bet šių metų pradžioje.

2. Iniciatyvos vystymo padėtis

Nuo 1985 m. EKS vardas suteiktas 82 skirtingiems miestams visose ES valstybėse narėse (įskaitant Jungtinę Karalystę iki 2020 m. įsigaliojusio Susitarimo dėl išstojo) ir suteiktas miestams penkiose ES nepriklausančiose šalyse: Islandijoje (2000 m.), Turkijoje (2010 m.), Norvegijoje (2000, 2008, 2024 m.), Serbijoje (2022 m.) ir Šiaurės Makedonijoje (2028 m.). Pagal dabartinį teisinį pagrindą atrinkti 22 miestai, iš kurių 13 šio komunikato rengimo metu jau surengė arba rengia šiuos renginius, o 9 miestai buvo atrinkti ir rengiasi Europos kultūros sostinės metams.

2017 m. buvo iš dalies pakeistas Sprendimas Nr. 445/2014/ES, siekiant įtraukti Europos laisvosios prekybos asociacijos šalis, kurios yra Europos ekonominės erdvės susitarimo šalys. 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos jis vėl buvo iš dalies pakeistas. Šiuo pakeitimu abiem 2020 m. EKS (Rijekai ir Golvėjui) suteikta galimybė pratęsti Europos kultūros sostinės metus

iki 2021 m. balandžio 30 d. Be to, Europos kultūros sostinės metai Timišoaroje ir Elefsinoje buvo perkelti iš 2021 m. į 2023 m., o Novi Sado Europos kultūros sostinės metai buvo perkelti iš 2021 m. į 2022 m.

2022 ir 2023 m. suteikus Ukrainai ir Sakartvelui ES šalių kandidačių statusą, abi šalys gali dalyvauti ES nepriklausančių šalių miestų konkurse, nes abi šalys taip pat dalyvauja programoje „Kūrybiška Europa“.

3. Vertinimo išvados: laimėjimai ir iššūkiai

Veiksmingumas

Nustatyta, kad EKS iniciatyva paskatino kultūros renginių skaičiaus didėjimą ir kultūrinės pasiūlos plėtrą EKS vardą gavusiuose miestuose tiek žanrų, tiek vietų atžvilgiu. Remiantis 2013–2022 m. EKS vietos vertinimais, **tipinius EKS metus sudaro apie 1 000–1 200 atskirų kultūros renginių**. Tai taip pat turėjo didelį poveikį investicijoms į kultūrinę veiklą ir infrastruktūrą renginius organizuojančiuose miestuose, nes šių miestų administracijų kultūros biudžetai dėl EKS renginių organizavimo dažnai buvo maždaug 5 kartus didesni. **Oficialūs 2013–2022 m. EKS lankomumo duomenys rodo, kad per šį laikotarpį apie 38,5 mln. žmonių dalyvavo Europos kultūros sostinės remiamoje kultūrinėje veikloje** kaip žiūrovai, kuratoriai ar projektų paramos gavėjai. Šis dinamiškumas, kartu su galimybe visuomenei nemokamai lankytis daugelyje renginių, padėjo išplėsti kultūrą puoselėjančių naudos gavėjų ratą ir paskatino kultūros srityje neaktyvius žmones dalyvauti kultūrinėje veikloje. Pavyzdžiui, į keletą EKS renginių buvo įtraukti moksleiviai, nepalankioje padėtyje esantys asmenys (pvz., migrantai ir bedarbiai), taip pat miesto periferiniuose rajonuose gyvenantys asmenys.

EKS taip pat padėjo stiprinti kultūros ir kūrybos sektorius miestuose, kuriuose vyksta renginiai. Nors šis poveikis iš dalies buvo susijęs su specialiais gebėjimų stiprinimo projektais, jį daugiausia lėmė oficialių ir neoficialių kultūros ekosistemų kūrimas. EKS paskatino vietos suinteresuotuosius subjektus bendradarbiauti rengiant ir įgyvendinant kultūros programas. Šis bendradarbiavimas, kartu su didelio skaičiaus kultūrinių projektų valdymo patirtimi, padėjo ugdyti vietos specialistus ir stiprinti ilgalaikius sektoriaus pajėgumus.

Vertinime pabrėžiama, kaip EKS iniciatyva sėkmingai įgyvendinamas jos strateginis tikslas – didinti EKS paskelbtų miestų tarptautinį žinomumą įgyvendinant tvirtą kultūrinę programą. Tai ypač gerai atspindi padidėjęs užsienio svečių skaičius EKS vardą gavusiuose miestuose, platus renginių nušvietimas tarptautinėje žiniasklaidoje dar prieš EKS metų pradžią ir jiems jau prasidėjus bei sustiprintas tarptautinis bendradarbiavimas. Apskritai iš tų EKS, kurios surinko atitinkamus duomenis, analizės matyti, kad **EKS metais lankytojų skaičius EKS vardą gavusiame mieste gali padidėti maždaug 30–40 proc.** (iš kurių 25–35 proc. iš užsienio).

Efektyvumas

Atlikus vertinimą nustatyta, kad numatytoji **EKS iniciatyva yra ekonomiškai efektyvi priemonė, galinti pritraukti viešąjį ir privatųjį finansavimą palyginti mažomis Sąjungos sąnaudomis (apie 3–5 mln. EUR per metus)**. 2013–2022 m. EKS biudžetų analizė rodo, kad **šia priemone, atsižvelgiant į visą ES, nacionalinių, regioninių, vietos ir privačiųjų šaltinių finansavimą, kultūros darbotvarkei visoje ES bendrai paskatinta skirti apie 900 mln. EUR**.

Melinos Mercouri apdovanojimas (1,5 mln. EUR) sudaro tik nedidelę viso EKS biudžeto dalį, t. y. 2–7 proc. viso EKS biudžeto. Didelė lėšų dalis gaunama iš viešųjų šaltinių, o nacionalinis, vietos ir regioninis finansavimas kartu sudaro 71 proc. biudžeto. Tačiau reikėtų pažymėti, kad suplanuoti ir faktiniai biudžetai dažnai nesutampa, o dauguma miestų susiduria su trūkumais dėl įvairių veiksnių, pavyzdžiui, mažesnių nacionalinių vyriausybių finansinių įsipareigojimų ir nenumatytų aplinkybių. Tik keli miestai įgyvendino savo programas pagal pirmines biudžeto prognozes.

Vertinime taip pat nurodyti iššūkiai, turintys įtakos iniciatyvos veiksmingumui, ir pamokos, kurias miestai kandidatai arba EKS vardą turintys miestai galėtų išmokti remdamiesi savo EKS patirtimi. Pavyzdžiui, laiko apribojimai tarp pirminės atrankos ir galutinės atrankos etapų kelia sunkumų miestams kandidatams, kurie kartais negali visapusiškai patobulinti savo paraiškų tarp dviejų atrankos etapų. Vėlesniame etape jiems gali būti sudėtinga pasinaudoti pasiūlymų teikimo metu atliktu darbu ir įgytomis kompetencijomis. Be to, jiems gali būti sunku pasikliauti pakankamu ankstesnių, dabartinių ir būsimų EKS miestų mokymusi ir komunikacija.

Atrankos ir stebėsenos procedūrų efektyvumas

Remiantis dabartiniu teisiniu pagrindu, atrankos procesas apima šiuos etapus:

- kvietimą teikti paraiškas – likus ne mažiau kaip šešeriems metams iki Europos kultūros sostinės metų pradžios;
- paraiškos pateikimo terminą – praėjus ne mažiau kaip 10 mėnesių nuo kvietimo teikti paraiškas paskelbimo;
- pirminės atrankos posėdį ir ataskaitą – likus 5 metams iki Europos kultūros sostinės metų.
- patikslintą paraiškų pateikimo terminą ir atrankos posėdį bei ataskaitą – praėjus maždaug devyniems mėnesiams po pirminės atrankos posėdžio;
- miesto paskyrimą – likus 4 metams iki Europos kultūros sostinės metų.

Po atrankos surengiami trys stebėsenos posėdžiai, t. y. likus trejiems metams, 18 mėnesių ir dviem mėnesiams iki Europos kultūros sostinės metų pradžios. Nors suinteresuotieji subjektai, su kuriais konsultuotasi, mano, kad dabartiniai atrankos ir stebėsenos procesai apskritai veikia gerai, jie taip pat nustatė tobulintinas sritis:

- **Paraiškų teikimo tvarkaraštis:** Nors vyriausybės lygmeniu manoma, kad atrankos proceso tvarkaraštis iš esmės yra pakankamas, miestams sunku laikytis dabartinių terminų. Visų pirma laikotarpis nuo pirminės atrankos iki galutinės atrankos trunka devynis mėnesius. Šis trumpas laikotarpis didina spaudimą miestams, ypač mažesniems ar mažiau patirties turintiems miestams, siekiantiems užmegzti tarptautinius santykius ir užtikrinti vietos suinteresuotųjų subjektų įsipareigojimų vykdymą.
- **Stebėsenos posėdžiai:** Kai kurie suinteresuotieji subjektai pasisakė už perėjimą nuo stebėsenos proceso prie labiau patariamojo vaidmens, kai ekspertų grupė glaudžiai bendradarbiauja su miestais, siūlydama sprendimus tikruoju laiku ir vykdydama mentorystę. Tai atitiktų iššūkius, susijusius su reikiamų įgūdžių trūkumu ir gebėjimų stiprinimu vykdant EKS iniciatyvą.

Apskritai, nors ketverių metų po atrankos galėtų pakakti miestams renginiui įgyvendinti, toks terminas gali kelti sunkumų, jei miestas dar nėra pasiekęs tam tikro kultūrinės brandos lygio. Nors tai nebūtinai reiškia, kad neturėtų būti svarstoma galimybė šį vardą suteikti mažiau pasirengusiems miestams, jų paraiškos turėtų būti realistiškai išnagrinėtos ir įvertintos atsižvelgiant į faktinį miesto kultūrinį pajėgumą, ir jei jie būtų atrinkti, jiems turėtų būti suteikta pakankamai pagalbos, stebėsenos ir pajėgumų stiprinimo galimybių.

Suinteresuotieji subjektai taip pat pažymėjo, kad laikas gali būti švaistomas dėl nesusipratimų, susijusių su dviem pagrindiniais EKS aspektais – europiniu aspektu ir tęstinumu. Nors vertinimo dalyviai teigė, kad galiausiai suprato abu terminus, kai kurie manė, kad aiškesnės gairės dėl to, kaip europinis aspektas atrodo praktikoje, sutaupytų laiko pasiūlymų teikimo ar planavimo etapais.

Ekspertų grupės narių priėmimas ir darbų perdavimas – dar viena tobulintina sritis, nes naujiems nariams dažnai trūksta tinkamų priemonių sklandžiam perėjimui, ir tai lemia žinių praradimą ir nevienodą įsitraukimą. EKS iniciatyvai galėtų būti naudinga plėtoti struktūruotus įdarbinimo procesus ir pabrėžti ekspertų grupės patariamąjį vaidmenį siekiant įveikti šiuos iššūkius. Apskritai buvo manoma, kad labiau centralizuota komunikacijos strategija ES lygmeniu padidintų ne tik visos iniciatyvos, bet ir EKS vardą gavusių miestų matomumą, ir suteiktų jiems vertingą paramą.

Suderinamumas

EKS iniciatyva pasižymi stipriu vidiniu ir išoriniu nuoseklumu. Renginius organizuojančių miestų atrankos ir valdymo procesai puikiai dera su EKS tikslais ir pasiūlymų teikimo proceso įgaliojimais, kuriais remdamiesi miestai savo EKS projektą įtraukia į platesnę kultūros strategiją, kartu įtraukdami įvairius suinteresuotuosius subjektus ir skirtingus valdymo lygmenis. Ypač svarbūs nacionaliniai suinteresuotieji subjektai, kurie dažnai laiko EKS nacionalinės svarbos klausimu. Tačiau gali kilti sunkumų derinant vietos prioritetus su Europos tikslais, visų pirma susijusiais su europiniu aspektu.

EKS dera su kitomis ES programomis, ypač su ES kultūros ir kūrybos sektorių pavyzdine programa „Kūrybiška Europa“. Abiejų programų pagrindiniai tikslai yra vienodi – t. y. didinti kultūros įvairovę ir skatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Be to, abiem programomis remiamas ES kultūros ir kūrybos sektorių konkurencingumas, didinamas dalyvavimas kultūriniame gyvenime ir skatinama europinė tapatybė. EKS iniciatyva atitinka ES prioritetus žalinimo ir socialinės įtraukties srityse. Yra galimybių didinti jos suderinamumą su aplinkos prioritetais ir ES išorės politika. Nors Europos kultūros sostinės vardą gavę miestai arba jų regionas ar valstybė narė gali gauti ES finansavimą, įskaitant sanglaudos politikos finansavimą kultūros srityje, proaktyvus EKS veiksmų ir kitų ES finansavimo šaltinių koordinavimas tebėra ribotas. Kalbant apie sąsają su nacionalinėmis iniciatyvomis, vertinime atkreiptas dėmesys į sinergiją ir tam tikrą ribotą dubliavimąsi.

ES pridėtinė vertė

EKS iniciatyva rodo **aiškią ir didelę ES pridėtinę vertę, nes ja skatinamas tarptautinis Europos kultūros sostinių kultūros subjektų ir jų kolegų kitose šalyse bendradarbiavimas, didinamas Europos miestų matomumas ir propaguojamas bendras Europos kultūrinis tapatumas.** Miestai, visų pirma mažesni ir mažiau tarptautiniu mastu pripažinti miestai, kurie yra remiami EKS iniciatyva, sėkmingai naudojami pasauliniais kultūros tinklais, surengė plataus užmojo ir įvairias kultūros programas ir pritraukė auditoriją ir žiniasklaidos dėmesį, kurie kitu atveju nebūtų buvę pasiekiami.

Ši iniciatyva ne tik paskatino tarptautinio turizmo ir tarpvalstybinių partnerysčių plėtrą, bet ir prisidėjo prie miestų atkūrimo, piliečių dalyvavimo ir vietos kultūros sektorių stiprinimo. Kai kurie miestai yra puikus pavyzdys, kaip Europos kultūros sostinės vardas gali paskatinti ilgalaikį vystymąsi, kultūros diplomatiją ir ES vertybių, kaip antai tolerancijos ir taikos, įtvirtinimą. Sudarant sąlygas bendradarbiauti tiek su ES, tiek su ES nepriklausančių šalių

menininkais ir institucijomis, šia iniciatyva remiami ES kultūros diplomatijos tikslai ir stiprinama visos Europos kultūros struktūra.

Vis dėlto vertinime atkreipiamas dėmesys į keletą struktūrinių trūkumų, kurie trukdo išnaudoti visą EKS iniciatyvos potencialą. Pažymėtina, kad nėra oficialaus institucinio dalijimosi žiniomis mechanizmo ir centralizuotos kultūros veiklos vykdytojų duomenų bazės, ir tai riboja Europos kultūros sostinės metais sukurtų tinklų tvarumą ir aprėptį. Be to, nors šia iniciatyva sėkmingai skatinamos Europos vertybės, nenuosekli politinė parama ir ribotas aktyvumas pasibaigus metams gali kelti grėsmę kultūros sostinės metų poveikiui. Todėl vertinime teigiama, kad siekiant padidinti EKS iniciatyvos veiksmingumą ir ilgalaikį poveikį, būtina labiau struktūruota ES lygmens parama (komunikacijos, duomenų mainų ir tęstinumo planavimo srityse).

Aktualumas

Ši iniciatyva toliau vystoma kartu su socialiniais ir ekonominiais pokyčiais bei Europos kultūriniu kraštovaizdžiu. Nors tai yra viena iš ilgiausiai vykdomų ES kultūros iniciatyvų, ji ir toliau dera su miestų ilgalaikiais plėtros tikslais, ypač kultūros integravimo į miestų planavimą ir politikos formavimą srityje. Reikalavimas, kad miestai, dalyvaujantys konkurse, parengtų išsamias kultūros strategijas, pakeitė savivaldybių požiūrį į kultūrą ir jos naudojimą, ir dėl to dažnai buvo kuriama arba tobulinama viso miesto kultūros politika. Šiuose procesuose dalyvauja ne tik EKS vardą gavę miestai; net ir tiems miestams, kurie neįgijo vardo, sustiprintos kultūros strategijos ir patobulintos planavimo sistemos yra naudingos. Keletas pavyzdžių rodo, kaip pasiūlymų teikimo procesas gali skatinti plėtoti regionines strategijas ne tik miesto lygmeniu.

Integruojant EKS iniciatyvas į miestų politikos sistemas dažnai sustiprinamos ir išplečiamos jau esamos priemonės, užtikrinant teisėtumą ir vėl skiriant dėmesio kultūros vystymuisi. Be to, pasiūlymų teikimo procesas didina pasitikėjimą tiek politiniu vadovavimu, tiek kultūros sektoriumi, o tai dažnai lemia apčiuopiamą investavimą į kultūra grindžiamą miestų atkūrimą. Šie rezultatai yra ypač reikšmingi atsižvelgiant į mažėjančius kultūrai skirtus savivaldybių biudžetus: kultūros sostinės yra pavyzdinė iniciatyva, kuria užtikrinamas vietos politinis pritarimas ir pateikiami tvirti įrodymai apie investicijų į kultūrą socialinę ir ekonominę vertę. *Ex post* vertinimai nuosekliai rodo svertą poveikį, kuris kuria platesnę ekonominę ir kultūrinę naudą, proporcingą pradinėms investicijoms, kurią miestai naudoja kaip pagrindą tęsti ir didinti paramą kultūros iniciatyvoms.

Šios iniciatyvos tęstinumas tebėra esminis klausimas, susijęs su EKS aktualumu. Nors kai kurie miestai yra įsteigę veiklą tęsiančias organizacijas, daugeliui kitų trūksta tinkamų ilgalaikio planavimo mechanizmų. Kadangi daugelis kultūros sostinės metų privalumų tampa matomi tik praėjus keleriems metams nuo jų pabaigos, spartus laipsniškas EKS įgyvendinimo įstaigų veiklos nutraukimas dažnai lemia tai, kad prarandamos galimybės išlaikyti pagreitį. Prastas tęstinumo planavimas, kartu su duomenų apribojimais ir ilgalaikių vertinimo sistemų trūkumu, mažina galimybę įvertinti visą iniciatyvos poveikį. Apskritai EKS iniciatyva padėjo padidinti kultūros politikos vertinimo svarbą visoje Europoje. Tikslinės grupės pabrėžė didėjančią susidomėjimą kultūros poveikio vertinimu, o daugelis Europos miestų tinklų sukūrė specialias darbo grupes kultūros poveikio vertinimui. Tai rodo, kad ši iniciatyva atlieka lemiamą vaidmenį tobulinant kultūros politikos vertinimo praktiką vietos lygmeniu.

Kitas svarbus šios iniciatyvos aktualumo aspektas – jos potencialas remti regionų vystymąsi bendradarbiaujant miestams ir jų aplinkinėms teritorijoms. Iš kai kurių pavyzdžių matyti, kaip šia iniciatyva galima sėkmingai decentralizuoti kultūrinę naudą ir padidinti jų prieinamumą

keliose savivaldybėse. Tačiau struktūrinės problemos išlieka, ypač kaimo vietovėse ir mažesnėse savivaldybėse, kurioms gali trūkti veiksmingam dalyvavimui būtinų pajėgumų.

Be to, iniciatyva buvo pritaikyta taip, kad ji ir toliau atitiktų ES politikos prioritetus, įskaitant atitikties reikalavimų taikymo išplėtimą įtraukiant ES nepriklausančias šalis, didesnę dėmesį ilgalaikiam poveikiui ir europinio aspekto skatinimą. Tačiau vykstančiose diskusijose dėl europinio aspekto vaidmens ir matomumo, taip pat dėl nepakankamo aplinkos ir skaitmeninių prioritetų atstovavimo oficialiuose atrankos kriterijuose nurodomos tobulintinos sritys, kad iniciatyva išliktų aktuali sparčiai kintančiame politiniame kontekste.

4. Išvados ir įgyta patirtis

Iš vertinimo matyti, kad EKS yra sėkminga pavyzdinė ES iniciatyva, kurios ekonominis efektyvumas yra didelis ir kurios poveikis ES biudžetui yra labai ribotas. Be to, ši iniciatyva gali turėti transformacinį poveikį įvairiems kandidatuojantiems ir atrinktiems miestams, nes norint pretenduoti į šį vardą reikia ilgalaikio planavimo ir į vietos miesto politiką įtraukti kultūrą. Ši iniciatyva taip pat yra glaudžiai susijusi su kitomis ES priemonėmis, visų pirma su programa „Kūrybiška Europa“, ir suteikia galimybę skleisti ES vertybes, garsinti Europos kultūros specialistus ir menininkus bei jų kūrinius ES ir už jos ribų.

Pirmajame 2020–2033 m. Europos kultūros sostinių tarpiniame vertinime atskleisti tiek pasiekimai, tiek iššūkiai ir pateiktos svarbios išvados ateičiai. Šiomis išvadomis bus vadovaujama kitame EKS etape po 2033 m., užtikrinant tolesnę iniciatyvos sėkmę ir aktualumą.

Didesnis dėmesys „europiniam aspektui“ konkurse: „Europinis aspektas“ yra vienas iš svarbių EKS iniciatyvos ir atrankos kriterijų elementų. Tačiau, remiantis grįžtamuoju ryšiu, atrodo, kad įvairūs suinteresuotieji subjektai dažnai jo iki galo nesupranta. Europos Komisija galėtų ieškoti būdų, kaip padėti geriau suprasti šį aspektą.

Ilgalaikės žinios: kadangi nėra oficialaus EKS tinklo, kyla pavojus, kad naujai paskirti ir ankstesni miestai praras žinias. Komisija galėtų ištirti, kaip skatinti EKS bendruomenę dalytis žiniomis, kad būtų išnaudotas visas iniciatyvos potencialas, ypač atsižvelgiant į jo europinį aspektą.

Komunikacija: Europos Komisija aktyviai informuoja apie oficialų Europos kultūros sostinių paskyrimą įvairiais kanalais, įskaitant pranešimus spaudai, interneto svetaines ir socialinius tinklus. Tačiau šiuo metu Europos Komisija ir kitos ES institucijos nevykdo jokių koncentruotų ES lygmens komunikacijos veiksmų, skirtų EKS miestams reklamuoti. Tai riboja iniciatyvos matomumą, poveikį ir visuomenės informuotumą. EKS iniciatyvai būtų naudingos ES komunikacijos pastangos remti ir papildyti miestų, kuriems suteiktas šis vardas, veiklą, koordinuojant ją su valstybėmis narėmis ir joms prisidedant. Iniciatyvai galėtų padėti politiniu lygmeniu paskirti EKS ambasadoriai.

Duomenys: reikėtų peržiūrėti rodiklių, kuriuos Europos Komisija teikia organizacijoms, atsakingoms už įvairių EKS konkursų rengimą, rinkinį, remiantis vertinimo proceso metu nustatytais rezultatais ir duomenų spragomis.

Ekspertų grupė: svarbu užtikrinti, kad ekspertų grupė turėtų įgūdžių ir išteklių, kad galėtų veiksmingai vykdyti savo užduotis. Komisija galėtų stiprinti bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, siekdama užtikrinti, kad ekspertų grupė būtų įvairiapusė tiek atstovavimo, tiek kompetencijos požiūriu. Be to, struktūruotas naujų narių priėmimo procesas padėtų užtikrinti,

kad jie būtų tinkamai pasirengę, ir palengvintų sklandų perėjimą bei veiklos perėmimą iš darbą baigiančių narių.

Ilgalaikis planavimas: vertinimas atskleidė, kad kai kuriuose miestuose neišnaudojamas visas šios iniciatyvos ilgalaikio poveikio potencialas. Komisija galėtų išnagrinėti galimybę sustiprinti „indėlio į ilgalaikę strategiją“ kriterijų ir sugriežtinti vertinimo kriterijus bei rodiklius, kad būtų skatinamas ilgalaikis poveikis įvairiuose miestuose kandidatuose.

Apibendrinant, vertinime pateikiama esminių įžvalgų apie programos pažangą ir potencialą. Prabėgus 40 metų ši iniciatyva tebėra aktuali ir labai populiari tarp miestų ir regionų, siekiančių vystytis pasitelkiant kultūrą. Tačiau svarbu atnaujinti šią iniciatyvą siekiant užtikrinti, kad ji ir toliau būtų aktuali ateityje, visų pirma atsižvelgiant į pastaraisiais metais atsiradusias naujas tendencijas, pavyzdžiui, didesnę mažesnių miestų, kuriems suteiktas EKS vardas, skaičių.